

HERIJKING PROVINCIALE MONUMENTENLIJST NOORD-HOLLAND

Op 18 januari 2011 onder GS-nummer 2011-1933 hebben GS als volgt besloten:

1. De provinciale monumentenlijst te herijken op basis van de Kernkwaliteiten van het landschap, zoals benoemd in de Structuurvisie Noord-Holland 2040 en de daaronder ressorterende Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, als Structuurdragers van provinciaal belang;
2. Provinciale monumenten die deel uitmaken van de Structuurdagers van provinciaal belang te handhaven op de provinciale monumentenlijst;
3. Provinciale monumenten die geen deel uitmaken van de Structuurdagers van provinciaal belang af te voeren van de provinciale monumentenlijst en voor te dragen voor inschrijving in de desbetreffende gemeentelijke monumentenregisters;
4. Uitschrijvingen uit het provinciaal monumentenregister niet afhankelijk te maken van inschrijving in de gemeentelijke registers;
5. Eigenaren van af te voeren provinciale monumenten een overgangperiode te bieden van drie jaar waarbinnen ze nog aanspraak kunnen maken op provinciale subsidies en leningen;
6. Nieuwe inschrijvingen in het provinciaal monumentenregister te beperken en uitsluitend op initiatief van GS mogelijk te maken bij toevoeging van bovenlokale waarden aan de Structuurdragers van provinciaal belang;
7. Ter implementatie van de herijking een Plan van Aanpak op te stellen.

Op 25 oktober 2011 onder GS-nummer 2011-31816 hebben GS aanvullend als volgt besloten:

1. Om provinciale monumenten gesitueerd buiten de Structuurdragers van provinciaal belang zoals vermeld in de Structuurvisie Noord-Holland 2040 en de daaronder ressorterende Leidraad Landschap en Cultuurhistorie op de provinciale monumentenlijst te handhaven in geval van:
 - a. industrieel erfgoed;
 - b. grenspalen;
2. Nieuwe inschrijvingen in het provinciaal monumentenregister alleen mogelijk te maken bij objecten gesitueerd binnen de Structuurdragers van provinciaal belang met een herbestemmingsopgave;
3. Om met bovenstaande punten de methodiek voor de herijking van de provinciale monumentenlijst, zoals vastgesteld in het GS besluit van 18 januari 2011, aan te vullen;
4. PS per inliggende brief hierover te informeren.

1. Aanleiding

Aanleiding tot de herijking van de provinciale monumentenlijst zijn:

1. Cultuurnota 2009-2012 "Cultuur op de kaart"
2. Structuurvisie Noord-Holland 2040
3. Modernisering Monumentenzorg (MOMO)
4. Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO)

In de Cultuurnota 2009-2012 geeft de provincie aan de focus van het provinciaal monumentbeleid te verschuiven van objecten naar structuren en gebieden en de provinciale monumentenlijst naar aanleiding hiervan te herijken. In de Structuurvisie Noord-Holland 2040 benoemt de provincie de structuren en gebieden. De herijking wordt ook geplaatst binnen het kader van nieuw gebiedsgericht rijksbeleid en groeiend gemeentelijk objectbeleid.

2. Doel

De herijking van de provinciale monumentenlijst uit te voeren op basis van de Kernkwaliteiten van het landschap, zoals benoemd in de Structuurvisie Noord-Holland 2040 en de daaronder ressorterende Leidraad Landschap en Cultuurhistorie als *Structuurdragers van provinciaal belang*.

3. Context en consequenties

Cultuurnota

In de Cultuurnota 2009-2012 `Cultuur op de kaart` (verder te noemen Cultuurnota) staat opgenomen, dat de provincie het monumentenbeleid sterker zal gaan richten op bovenlokale structuren en

gebieden en zich daarbij gaat focussen op identiteitsdragers. Met identiteitsdragers worden beeldbepalende groepen van monumenten bedoeld, die karakteristiek zijn voor de identiteit van de provincie Noord-Holland. Voorbeelden hiervan zijn historische dijken, zoals de Westfriese Omringdijk en de Ijdijken, de stolpboerderijen en de molens. De focus op identiteitsdragers is een verschuiving van een objectgericht monumentenbeleid naar een gebiedsgericht beleid op ruimtelijke kwaliteit. Teneinde te bepalen welke provinciale monumenten behoren tot deze identiteitsdragers en in de toekomst beschermd moeten blijven, wil de provincie de provinciale monumentenlijst herijken.

Structuurvisie

De identiteitsdragers zijn in 2010 vastgelegd in de Structuurvisie Noord-Holland 2040 onder het provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit. Ruimtelijke Kwaliteit staat samen met Duurzaamheid en Klimaatbestendigheid voor de drie provinciale hoofdbelangen binnen de ruimtelijke orde in Noord-Holland. De Structuurvisie omschrijft het provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit aan de hand van de Kernkwaliteiten van het Landschap. Noord-Holland kent een variëteit aan landschappen die de provincie met zijn rijkdom aan cultuurhistorie aantrekkelijk maakt om te wonen, te werken en te recreëren en die van belang is voor de aantrekkelijkheid van Noord-Holland als vestigingsplaats voor internationaal concurrerende bedrijven en hun kenniswerkers. Om invulling te geven aan de verschuiving van het objectgerichte monumentenbeleid naar het gewenste gebiedsbeleid wordt in deze notitie voorgesteld om de herijking te laten plaatsvinden op basis van de Kernkwaliteiten van het Landschap zoals geformuleerd in de Structuurdragers van provinciaal belang.

MOMO

De provinciale verschuiving van een objectgericht monumentenbeleid naar een gebiedsgericht beleid op ruimtelijke kwaliteit loopt parallel met de door het Rijk geformuleerde uitgangspunten voor de modernisering van de monumentenzorg (MOMO). De beleidsbrief MOMO, die in november 2009 in de Tweede Kamer werd ondersteund en waarvan de uitgangspunten ook zijn opgenomen in het huidige regeerakkoord, berust op drie pijlers:

1. integrale afweging van cultuurhistorische waarden binnen de ruimtelijke orde;
2. eenvoudiger regelgeving en eenvoudiger procedures;
3. bevorderen van herbestemming.

Met de verbinding van de provinciale monumenten aan de kernkwaliteiten van het landschap geeft de provincie invulling aan de eerste pijler van dit nieuwe, nog niet geïmplementeerde rijksbeleid. Het is daarom aan te bevelen om deze provinciale gebiedsbenadering te combineren met keuzes die het Rijk hiervoor nog gaat maken. Dit is relevant voor het Noord-Hollands monumentenbeleid, dat zich niet beperkt tot de provinciale monumentenlijst maar zich ook richt op herbestemming en publiek toegankelijk maken van rijksmonumenten. Tegen de achtergrond van de komende rijksvisie op het cultureel erfgoed is het voor de provincie relevant om in dit kader afspraken te maken over gebiedsgerichte monumentenzorg en cofinanciering. Het Rijk zet namelijk in op een betere taakverdeling tussen de bestuurslagen en ziet de ruimtelijke ordening, waaronder de cultuurhistorie, als kerntaak van de provincies. Een gebiedsgericht provinciaal monumentenbeleid, gebaseerd op de kernkwaliteiten van het landschap, kan een prima invulling van deze kerntaak zijn.

WABO en gemeentelijk monumentenbeleid

De verschuiving door de provincie van een objectgericht monumentenbeleid naar een gebiedsgericht beleid op ruimtelijke kwaliteit sluit goed aan op de ontwikkelingen bij de gemeenten die zich juist richten op een objectgericht monumentenbeleid. Zo zijn gemeenten bevoegd gezag voor vergunningverlening van rijksmonumenten, voor aanwijzing, vergunningverlening en subsidiëring van gemeentelijke monumenten en met de komst van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO)¹ sinds 1 oktober 2010 ook voor vergunningverlening en handhaving van provinciale monumenten. Hiermee ligt het dagelijks beheer van de provinciale monumenten in handen van gemeenten. De meeste gemeenten zijn hier op grond van hun ervaringen met rijksmonumenten goed toe in staat. De gevolgen van de WABO voor de vergunningverlening en handhaving van provinciale monumenten passen dus goed in een gebiedsgericht provinciaal monumentenbeleid, waarbij de focus ligt op de identiteitsdragers. Gemeenten nemen in deze dus het objectgerichte monumentenbeleid van de provincie over.

4. Overwegingen tot besluitvorming

Provinciale Monumentenlijst en de potentiële gemeentelijke monumenten

¹ Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht, op basis waarvan alle vergunningverleningen mbt beschermde monumenten uitsluitend via het gemeentelijk loket lopen. Door deze wet is het bevoegd gezag voor vergunningverlening en handhaving van provinciale monumenten overgedragen van GS aan B&W. Conform het rijksmonumentenbeleid houden GS adviesrecht en bevoegdheid tot waardenstelling en subsidieverlening.

Op grond van de Provinciale Monumentenverordening Noord-Holland is de provincie bevoegd tot het beschermen van cultuurhistorische waarden die bepalend zijn voor de identiteit van Noord-Holland en het daardoor waard zijn om voor het nageslacht behouden te blijven. Tussen 1980 en 2000 is op deze grondslag een provinciale monumentenlijst opgebouwd ten bate waarvan de provincie een objectgericht vergunning- en subsidiebeleid voert.² Behoudens de zes provinciale archeologische monumenten (die onlangs zijn aangewezen en buiten de herijking vallen), de middeleeuwse dijkstructuren en enige naoorlogse villa's, dateren de 620 provinciale monumenten³ die de lijst thans telt voornamelijk uit de periode 1850-1940, een periode waarin Noord-Holland een grote ruimtelijke ontwikkeling doormaakte.

Omdat het Rijk hier in 1980 uit wettelijk oogpunt niet in kon voorzien en de kleinere gemeenten niet over gemeentelijke monumentenverordeningen beschikten besloot de provincie Noord-Holland als eerste provincie in Nederland het belangrijkste erfgoed uit deze periode zelf te gaan beschermen. In twee decennia ontstond aldus een provinciale monumentenlijst van 700 objecten waarvan de top bestond uit "potentiële" rijksmonumenten en de bodem uit "potentiële" gemeentelijke monumenten. Toen het Rijk op basis van de Monumentenwet 1988 over kon gaan tot het aanwijzen van monumenten na 1850 droeg de provincie in de late jaren negentig van de vorige eeuw circa 80 provinciale topmonumenten over naar de rijkslijst. Het was vervolgens de bedoeling de bodem van de lijst over te dragen aan de gemeenten zodra zij over eigen verordeningen zouden beschikken.

Nu inmiddels de meeste gemeenten in Noord-Holland een eigen verordening hebben en veel gemeenten op basis hiervan gemeentelijk monumentenlijsten samenstellen, zullen de potentiële gemeentelijke monumenten (zo'n 100 stuks) in het kader van de herijking van de lijst afgevoerd en voorgedragen worden voor gemeentelijke bescherming. Dit speelt vooral in de gemeenten Bergen, Bloemendaal, Niedorp en Zaanstad; gemeenten waarbinnen zich relatief veel provinciale monumenten bevinden. De potentiële gemeentelijke monumenten worden uitgeselecteerd op basis van de structuurdragers en er hoeven hiervoor dus geen speciale criteria te worden ontwikkeld.

Kernkwaliteiten van het landschap en de Structuurdragers van provinciaal belang

In de Structuurvisie omschrijft de provincie het provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit aan de hand van de kernkwaliteiten van het landschap. De provincie heeft deze kernkwaliteiten in de Structuurvisie opgenomen om nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen binnen de landschappen op hun kwaliteit te kunnen beoordelen. De kernkwaliteiten zijn uitgewerkt en voorzien van een beleidslijn in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. In het kader van de herijking van de provinciale monumentenlijst worden deze kernkwaliteiten als toets bij de herijking gebruikt. De Structuurvisie noemt de volgende kernkwaliteiten:

1. archeologie en tijdsdiepte;
2. aardkundige waarden;
3. beleving van de landschappen;
4. dorps-DNA;
5. structuurdragers van provinciaal belang.

Relevant voor de herijking van de provinciale monumentenlijst zijn de *structuurdragers van provinciaal belang*. De redenen hiervoor zijn dat de archeologische provinciale monumenten vanwege hun recente plaatsing (na 2000) buiten de herijking blijven; dat aardkundige waarden via de Provinciale Milieuverordening zijn beschermd; dat beleving van de landschappen gaat over openheid duisternis en stilte en dat het dorps-DNA zich richt op de kernkwaliteiten van nederzettingen met het oog op ontwikkelingen aan de randen van deze nederzettingen.

5. Herijken op basis van de Structuurdragers van provinciaal belang

De Structuurvisie onderscheidt negen structuurdragers van provinciaal belang. De eerste zes structuurdragers vormen lijnen in het landschap, de laatste drie bestaan uit thematisch gebonden objecten met een unieke verschijningsvorm in Noord-Holland. Ze zijn bepalend voor de verschijningsvorm en leesbaarheid van de verschillende landschapstypen en daarmee medebepalend voor de identiteit van Noord-Holland. De provinciale beleidslijn uit de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie is behoud door ontwikkeling van deze structuurdragers.

De provinciale monumentenlijst wordt op basis van de Structuurdragers herijkt. Dit betekent dat wordt onderzocht welke provinciale monumenten een situationele relatie hebben met de structuurdragers en welke dit niet hebben. Waar deze relatie aanwezig is, wordt invulling gegeven aan het provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit en wordt handhaving op de provinciale monumentenlijst geadviseerd. Waar

² Door invoering WABO ligt per 1 oktober het vergunnings- en handhavingsbeleid bij gemeenten, het subsidiebeleid blijft bij de provincie. Provinciale monumentenlijsten zijn uniek voor Noord-Holland en Drenthe. Andere provincies hebben geen eigen lijsten en ondersteunen vooral het beleid van Rijk en gemeenten door middel van onder meer subsidieverlening.

³ Ter vergelijking: in Noord-Holland staan 12.000 rijksmonumenten waarvan 8000 in Amsterdam.

deze relatie ontbreekt wordt geen invulling gegeven aan het provinciaal belang en wordt overgegaan tot afvoer van de provinciale monumentenlijst en voordracht tot inschrijving in de diverse gemeentelijke monumentenregisters.

Er zal na toetsing een herijkte monumentenlijst ontstaan van zo'n 500 provinciale monumenten, die representatief is voor het provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit zoals geformuleerd in de Structuurvisie en de Leidraad. Hiermee wordt invulling geven aan de in de Cultuurnota beoogde focus op de identiteitsdragers, die zich in de structuurdragers manifesteren.

Hieronder worden de structuurdragers beschreven met daarbij een globale opgave van het aantal provinciale monumenten dat daarmee een situationele relatie heeft en dus invulling geeft aan het provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit. Diverse structuren dragen naast provinciale monumenten ook rijksmonumenten, die in hoge mate bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit binnen deze dragers.

1.1. Grote militaire structuren.

Dit zijn de lijnvormige structuren van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Stelling van Amsterdam, de Stelling Den Helder en de Atlantikwall. Deze structuren hebben een stempel gedrukt op het Noord-Hollandse landschap. De structuren dragen historische verdedigingswerken die veelal zijn beschermd als rijksmonument. De Stelling van Amsterdam draagt echter vooral provinciale monumenten, circa 140 in totaal, variërend van forten tot waterstaatkundige werken.

1.2. Industrieel Erfgoed Noordzeekanaalgebied

Hieronder ressorteert industrieel erfgoed langs de lijnvormige structuren van Zaan, Spaarne, Noordzeekanaal en spoorlijn Amsterdam Haarlem. Circa 40 provinciale monumenten behoren tot het industrieel erfgoed langs de Zaan, het gaat hier veelal om houtbouw. De overige structuren dragen vooral rijksmonumenten⁴ en gemeentelijke monumenten.

1.3. Historische dijken

Het gaat hier om de lijnvormige structuren, zoals elementen van Westfriese Omringdijk, de Noorder IJ- en Zeedijken, de Zuider IJ- en Zeedijken, de Wierdijk op Wieringen en de Afsluitdijk. Circa 100 provinciale monumenten betreffen de dijken zelf of zijn gesitueerd op of langs deze dijken waardoor sprake is van een synergetische samenhang die in hoge mate bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit.

1.4. Historische waterwegen

Het gaat hier om de lijnvormige structuur van het Noordhollandsch kanaal en de voormalige trekvaarten. Circa 50 provinciale monumenten staan op of langs deze historische lijnstructuren waardoor ook hier sprake is van synergetische samenhang, die in hoge mate bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit.

1.5. Historische spoorlijnen

Omdat de nationale spoorlijnen onderdeel zijn van een voortdurend transformatieproces richt de Leidraad zich hier vooral op de historische lokaalspoorlijnen, die nog in het landschap herkenbaar zijn gebleven. Circa 10 provinciale monumenten staan hiermee in directe ruimtelijke relatie, waaronder vooral stationsgebouwen die behoren tot de museumlijn Hoorn-Medemblik.

1.6. Landgoederen en villaparken

Het gaat hier een structuur van aaneengesloten reeksen van landgoederen en villaparken in Kennemerland en het Gooi waar circa 70 provinciale monumenten deel vanuit maken. Het gaat hier om villa's, landhuizen en tuinen. De landgoederen zijn over het algemeen als rijksmonument beschermd

1.7. Stolpboerderijen

Het gaat hier om een thematische structuur gevormd door het meest identiteitsbepalende boerderijtype in Noord-Holland: de stolpboerderij. De structuur bestaat uit de 5.000 stolpen die Noord-Holland boven het IJ nog telt en fungeert als een structuur van piramidevormige objecten in het landschap. Van de 5.000 stolpen is 10% beschermd. De provinciale monumentenlijst bevat 70 stolpen.⁵

1.8. Molens

Het gaat hier om een thematische structuur van 150 historische windmolens en hun biotopen. De windmolens zijn merendeels als rijksmonument beschermd.; twee windmolens genieten provinciale bescherming.

⁴ Diverse hiervan zijn voormalige provinciale monumenten die rond 2000 naar de rijkslijst overgingen zoals Mercurius, de aangrenzende pakhuizen langs de Zaan in Wormer en de voormalige Zeepziederij De Adelaar.

⁵ De stolpboerderij gaat in aantal sterk achteruit, in 1945 waren er nog 10.000 stolpen.

1.9. Bakens in het Landschap

Net als bij de stolpboerderijen en de molens betreft het hier een thematisch structuur gevormd door identiteitsbepalende objecten in het landschap. Tot de bakens in het landschap behoren de kerktorens, vuurtorens en watertorens in Noord-Holland. Tot deze structuurdrager behoren ruim 20 provinciale monumenten, waaronder kerkgebouwen en watertorens. De vuurtorens zijn over het algemeen als rijksmonument beschermd.

Toegevoegde elementen (niet zijnde structuurdragers) naar aanleiding van het aanvullend besluit van 25 oktober 2011:

1.10 Industrieel erfgoed algemeen

Uit consultatie bij gemeenten is gebleken, dat er weinig animo voor gemeentelijke bescherming van het industrieel erfgoed buiten het Noordzeekanaalgebied is. Het gaat hier vooral om gemalen en bedrijfsgebouwen.

1.11 Grenspalen

Met het aanvullend besluit blijven ook de als provinciaal monument beschermde grenspalen deze status houden. Hiermee wordt invulling gegeven aan het behoud van dit cultureel erfgoed met een bovenlokale waarde

Provinciale monumenten voor 80% representatief voor provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit

Naar schatting is 80% van de provinciale monumenten (circa 500 objecten) representatief voor het provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit zoals geformuleerd in de Structuurvisie en uitgewerkt in de Leidraad onder de term *Structuurdragers van provinciaal belang*. Deze provinciale monumenten worden dan ook gehandhaafd op de provinciale monumentenlijst. Deze provinciale monumenten staan op of langs de structuurlijnen of maken deel uit van groepen objecten, die bepalend zijn voor de identiteit van Noord-Holland. De provinciale monumenten maken de structuurdragers herkenbaar en dragen zo bij aan de kernkwaliteiten van het landschap. Hiermee wordt invulling gegeven aan de focus op identiteitsdragers uit de Cultuurnota. Dit betekent, dat ze deel kunnen gaan uitmaken van gebiedsprogramma's voor behoud door ontwikkeling, publieke toegankelijkheid, herbestemming en digitale ontsluiting via de Cultureelhistorische Informatiekaart en Oneindig Noord-Holland. De identiteitsdragers fungeren dan als verbindingzones van ruimtelijke kwaliteit en cultuur.

Provinciale monumenten voor 20% niet representatief voor provinciaal belang Ruimtelijke Kwaliteit

Naar schatting heeft 20% (ca 120 objecten) van de provinciale monumenten geen situationele relatie met de *Structuurdragers van provinciaal belang*. Deze 20% staat veelal binnen een dorp of stad en betreft provinciale monumenten met een woon- of publieksfunctie. Deze objecten hebben waarde voor de lokale identiteit. Het gaat hier om potentiële gemeentelijke monumenten. Deze objecten zullen dan ook afgevoerd worden van de provinciale monumentenlijst en voor gemeentelijke bescherming worden voorgedragen.

Niet afhankelijk van overname door gemeenten

Voor wat betreft de monumenten waarvoor voornemen tot uitschrijving bestaat, zal de provincie de desbetreffende gemeenten voorstellen om deze monumenten in de gemeentelijke registers op te nemen. Met enkele gemeenten is hierover reeds in sonderende zin gesproken en er is bij hen geen weerstand ondervonden. Bij een voornemen tot uitschrijving vindt dus overleg met gemeenten plaats. Echter, deze uitschrijving wordt niet afhankelijk gesteld van de bereidheid van gemeenten tot opname in de gemeentelijke registers.

Zachte landing voor eigenaren van uit te schrijven objecten

Uitschrijvingen kunnen leiden tot bezwaren van eigenaren en belanghebbenden. Los van het wegnemen van de classificatie als provinciaal monument - dat vaak als zinvol en als stimulering tot behoud wordt ervaren - betekent uitschrijving namelijk ook dat geen aanspraak meer kan worden gemaakt op provinciale subsidies voor restauratie en onderhoud. Subsidiemogelijkheden voor gemeentelijke monumenten zijn thans veel beperkter dan die voor provinciale monumenten⁶. Om eigenaren van uit te schrijven objecten tegemoet te komen wordt hen een overgangstraject van drie jaar aangeboden, waarbinnen men nog aanspraak kan maken op provinciale subsidies en laagrentedragende leningen.

⁶ Laagrentedragende leningen voor gemeentelijke monumenten zijn mogelijk op grond van het cultuurfonds voor Monumenten waarin Noord-Holland participeert.

Nieuwe aanwijzingen beperken

Omdat op grond van MOMO ook niet beschermde cultuurhistorische waarden in de gemeentelijke bestemmingsplannen zullen worden opgenomen, de gemeenten eigen monumentenlijsten opstellen en de provinciale focus niet meer ligt op objectbeleid, zullen nieuwe provinciale aanwijzingen slechts sporadisch aan de orde zijn. Dit gebeurt alleen bij toevoeging van bovenlokale waarden aan de Structuurdragers van provinciaal belang. Deze waarden worden bepaald door de criteria: architectuurhistorische waarde, situationele waarde en gaafheid. Uit dit oogpunt is uitbreiding van het aantal provinciaal beschermde stolpboerderijen denkbaar ⁷. Uitbreiding van de provinciale monumentenlijst gebeurt alleen op initiatief van GS. Dit is conform staand beleid en in lijn met de in MOMO aangekondigde beperking van monumentzorg als hindermacht.

Haarlem, 21 december 2011.

⁷ De stolpboerderij is identiteitsbepaler nummer 1 op het platteland van Noord-Holland boven het IJ. Van de 10.000 stolpen die Noord-Holland in 1945 telde, zijn er nog zo'n 5000 over. De stolp is in hoog tempo aan het verdwijnen (hoge onderhoudskosten). Van de 5.000 stolpen is 10% beschermd door Rijk, provincie en gemeenten. Het provinciaal monumentenregister telt 70 stolpen, die merendeels in goede tot redelijke bouwkundige staat verkeren. Om behoud van de niet beschermde stolpen te stimuleren heeft de provincie besloten tot de mogelijkheid van laagrentedragende lenigen op wind- en waterdicht maken.